

*«Місця, де спокій і тиша, — це там, куди часто ходжу,
там, де я знаю людей».*

Анонім

Розділ I

13 листопада

Я пишу про цю пригоду водночас із тим, як переживаю її. День у день. Або радше — не будьмо такі претензійні — година в годину. А втім, ми досить розважливі, щоб сприймати світ кожної хвилини, яка минає. Світ не належить нам. Найдовше життя можна звести до секунд. Зробіть розрахунок: в отриманому числі немає нічого астрономічного, — і надто заспокійливого теж.

Пишучи ці слова, я нездатний передбачити кінець своєї пригоди. Я навіть не розумію її значення. А втім, висувати наважання гіпотези — не помилка.

Моя пригода матиме, безперечно, кінець, це найочевидніша річ. Проте немає певності, чи вона має якийсь сенс або, що, власне, те саме, немає впевненості, що я здатний добачити в ній якийсь сенс: «Кузька, яка народжується на світанку і помирає навзаході сонця, не здатна збагнути слово «ніч».

Коли таксі довезло мене до аеропорту Руассі, мене чекала несподіванка. Усюди пустка. Немає подорожніх, працівників, стюардес. Я сам, абсолютно сам у тому монументі з металу і скла, де панує тиша склепу. Абсурдне порівняння: Руассі зі своїми величезними шибками нагадує радше незмірну оранжерею.

Я ставлю валізи на візок і штовхаю його перед собою. Водночас відчуваю всю сміховинність транспортування моїх земних набутоків, якими не може заопікуватися жоден службовець.

Не те що я ще сподіваюся сісти на рейс до Мадрапуру. Принаймні я шукаю кого-небудь, хто б пояснив мені ситуацію. Якщо я завдаю собі клопоту штовхати свій багаж перед собою, то тільки тому, що не хочу кинути його напризволяще десь у кутку. Це свідчить, що приголомшеність, яку я відчуваю, трохи дезорієнтувала мене: злодії не навідуються на безлюдні вокзали.

Я добре усвідомлюю, що безлюдність і тиша аеропорту породжують у мені легеньку тривогу, — якщо тривога може бути коли-небудь легенькою. Як я можу припустити, що в Руассі, вочевидь збудованому для прийняття людських юрб, немає нікого, крім мене? Якщо припустити, що роботу аеропорту раптом припинили і всі вильоти скасовано, а літаки, які прилітають у Париж, направили в Орлі, то де ж пасажири, що їх, як і мене, цей страйк мав заскочити зненацька? Де страйкарі на робочих місцях, де ті, хто не страйкує, де поліція, спецпризначенці, персонал різних служб, крамничок і столів реєстрації? І як можна бодай на мить припустити, що машинерія аеропорту Руассі може знерухомити й поринути в сон?

Мою тривогу посилює дуже своєрідна архітектура споруди. Я вперше приїхав у Руассі, і мене вражає одна річ: аеровокзал, що, як думаю, був збудований із функціональною метою, видається водночас розрахованим на створення враження безмежності.

Круглий аеровокзал, що не має ні початку, ні кінця, містить у своєму центрі порожнечу, яка теж має кулясту форму. В тій порожнечі здійснюються на верхній поверх скляні тунелі з ескалаторами. Я бачу, що ці сляйливі кишки, які, здається, були створені, щоб перетравлювати подорожніх, називають «супутниками».

Але я не бачу жодного подорожнього. Двічі обійшовши порожнечу на нижньому рівні й нікого не здибавши, я разом зі своїм візком зайшов у один «супутник». Дивне відчуття: я маю враження, ніби підіймаюся в одному з величезних ярмаркових атракціонів, які, щоб збагатити вас емоціями, раптом жбурляють вас униз. Але ні, я таки

справді підіймаюся на верхній рівень. Там знову роблю те, що вже робив унизу: кручуся навколо порожнечі в центрі й тих «супутників», шукаючи людей.

Нагорі я знову обходжу два повні кола. У мене розпачливе враження, властиве, напевне, хом'ячку, що в клітці біжить ненастанно по коліщатку з жолобками.

Я зупиняюся. Я вже не сам у скляній пустелі Руассі. З'явилася дівчина-реєстратор.

Першого разу, пройшовши перед тією стійкою, я ковзнув по ній очима, і, стверджую, вона була пуста. І раптом, коли проходив удруге, з'явилася дівчина: білява, невеличка, зеленюка, з пілоткою на голові. Я не хочу робити таємниці з цієї появи. Я вже маю досить проблем зі своїм вильотом до Мадрапуру. Можливо, першого разу, коли я дивився туди, дівчина нахилилися, шукаючи щось у сумочці, тож я й не бачив її за стійкою.

І все-таки, жваво штовхаючи свій візок у той бік, я добре розумію, що присутність цієї дівчини — самотньої в тій пустелі! — лиш увиразнює нереальність ситуації.

Хай там як, ця дівчина не привид. Ось вона переді мною з плоті та кісток: пухкенької плоті й тендітних кісток.

Я бачу з першого погляду, що в категорії гарненьких — у певних межах, але з шармом, доступним усім, отже, ніхто й не заперечує його — вона неперевершена. Це дівчина, яку інші жінки розглядають нещадним поглядом, натомість чоловіки пожирають очима. Тож я, незважаючи на неспокій, який точить мене, приєднуюсь до загалу.

Проте я знаю, як оцінювати красу дівчат-реєстраторів і стюардес: це проста візуальна цукерка, яку авіакомпанії дають вам посмоктати, щоб заглушити страх злету.

І все-таки ця пастка працює. Я маю багато запитань про ситуацію, щоб поставити їх, натомість ні про що не запитую. З очима, які прикипіли до чарівного личка, я подаю свій квиток.

— Ви містер Сергіус? — запитує дівчина англійською мовою, яка чарує мене фальшивістю вимови.

— Yes, — певною мірою без потреби відповідаю я.

Потім запитую французькою:

— Що тут відбувається? Тут страйк?

— Ви запізнюєтесь, — усміхаючись, каже вона. — Решта пасажирів уже на борту.

— Але, — приголомшено зауважую я, — я не зміг пройти жодної формальної процедури: митниці, поліції...

— Не переживайте, — знову всміхнулася вона, і цього разу та усмішка не має нічого спільного з функціональною мімікою її професії. Усмішка приязна, майже ніжна.

Я відчуваю своєрідний шок, і цей шок остаточно позбавляє мене здатності сприймати навколишнє.

— Ваші валізи! — похопилася дівчина. — Ви мали лишити їх унизу! Тут проходять лише з ручним багажем.

— Унизу? — перепитав я. — Але ж там нікого немає!

Я вражений своїм голосом, своїм тоном: це навряд чи протест. Або ж він такий кволий, що його не чути.

Дівчина дивиться на мене зеленими очима і кривить дитячі уста:

— Ви справді так думаєте? — запитує вона. — Ходімо, спустимо їх униз.

Дівчина виходить з-за стійки і йде попереду. Я бачу її на повен зріст. Вона невисока, з тонким станом, округлим бюстом, довгими ногами. Я йду за нею, штовхаючи візок.

Вона натискає одну кнопку, потім другу.

— Перша кнопка, — пояснює вона, — це виклик приймача багажу.

— Але ж унизу нікого немає, — тихенько зауважую я.

Дівчина всміхається й мовчить. Двері ліфта відчиняються, і вона похапцем наказує:

— Мерщій, до того, як зачиняться двері! Штовхайте візок! Та ні! — хапає вона мене за руку. — Не ви, тільки візок! Лишіть тільки портфель.

Я послухався, і мені аж горло здушило. Двері за моїми двома валізами зачиняються, я чую, як ліфт поїхав униз.

Я стою й не ворущуся. Тієї хвилини я відчуваю справжній відчай: маю виразне відчуття, що вже ніколи не побачу

своїх валіз і неоціненні довідкові видання, які лежать у них і які взяв із собою задля вивчення мадрапурської мови.

Проте невеличка рука дівчини лягає на моє передпліччя, а її зелені очі прикипають до моїх.

— Ходімо, містере Сергіусе, — каже вона тим самим на-полегливим тоном. — Ви дуже спізналися. Чартерний літак чекає вас.

— Чекає мене? — підіймаю я брови.

Дівчина не відповідає. Крутнулася на підборах і жваво ступає попереду мене в тому своєрідному акордеоні, що заводить пасажирів просто в літак. Я наздоганяю її і, докладаючи зусиль, щоб не відставати, — дарма що невисока, вона йде так швидко, що я змушений мало не підбігати, — роблю останню спробу:

— Зрештою, — кажу я, — ви можете мені пояснити? Що відбувається? Тут страйк? Як так, що в Руассі нікого немає, навіть жодного поліція?

Стюардеса наддає ходи і, повернувши до мене гарненький бюст, до якого одразу прикипають мої очі, тихенько відповідає:

— Я й сама нічого не розумію.

Глянувши скося на мене, вона всміхається, і та усмішка — дивне поєднання фальші й щирості.

Я йду поряд із дівчиною, або, точніше, вслід за нею, і сапаю, хоч як швидко переступаю своїми великими ногами, вона, дарма що невеличка, випереджає мене. Водночас мене опановує відчуття падіння, занепаду, провини. Я не маю враження, ніби я охоче сідаю на чартерний рейс до Мадрапуру. Натомість уявляю собі, що своїми зеленими очима, рухами тулуба й усмішкою дівчина накинула мені на шию аркан і тягне за собою, покірного й пограбованого, мої обидві валізи лишилися позаду — в ліфті.

Я насилу встигаю йти в кільватері дівчини. Вона летить. Від часу до часу обертається й поглядає на мене, я прискорюю ходу.

Зрештою я таки дійшов до порога літака, але вперся, наче кінь, який не хоче заходити у фургон. Не знаю, яка сила зупинила мене отак тієї миті, коли я перетинав лінію, яка відокремлювала справжню підлогу від оманливої, що понесе мене в небеса. Моя воля тут ні до чого. Я стояв, отупівши, опустивши руки вздовж тіла, дивлячись просто себе.

І раптом, я навіть не помітив, як дівчина заходила і оберталась, я побачив її вже в літаку, по той бік лінії, нерухому. Стояла обличчям до мене, зіпершись на одну ногу, нахиливши тулуб. Дивлячись на мене зеленими очима, ніжно всміхнулася і проказала тихим, теплим голосом:

— Містере Сергіусе, ви не летите з нами?

— Що? — майже пробурмотів я. — Ви теж летите?

— Звичайно, — відповіла вона. — Стюарда немає. — І додала, простерши до мене долоні й немов пропонуючи себе: — Тільки я.

Здавалося, ніби хтось вирішив за мене. Я вийшов із трансу і ступив по той бік лінії. Дівчина відразу, вихилившись із літака, взялася за важкі двері з силою та проворністю, які здивували мене, зачинила їх і крутнула ручку, висуваючи засуви.

Я стояв із портфелем у руці, дивлячись на спину дівчини. Незбагненна річ, дівчина за стійкою реєстрації на моїх очах перетворилася у справжню стюардесу.

— Сідайте, містере Сергіусе, — запросила стюардеса.

Я роззирнувся. Було десь кільканадцять пасажирів, не більше. Крісла були розміщені зовсім не так, як у звичайному літаку, що здійснює далекі рейси. Я, здається, опинився в першому класі.

— Але ж я купив квиток економ-класу, — трохи збентеживсь я.

— Це не має значення, — мовила стюардеса. — В економ-класі пусто.

— Пусто? — перепитав я, немов озвавшись відлунням.

— Таж ви бачите, — сказала стюардеса. — Ви ж не сидітимете самі. Ви знудитесь.

— Мені здається, що не маю вибору, — змирився я, дивуючись, що саме я нагадую про правила. — Але ж я не

можу летіти у вищому класі, ніж дає право мій квиток. Я став би порушником.

Стюардеса дивиться на мене з ніжною іронією:

— Містере Сергіусе, ви дуже сумлінні, але, запевняю вас, це не має значення. І, щоб сказати вже все, сівши тут, ви дуже спростите мені обслуговування.

Цей аргумент, а надто усмішка, яка супроводила його, зрештою переконали мене. Я сів у крісло, засунув під нього ручний багаж і застібнув пояс.

Я навіть не помітив, як стюардеса підійшла, а вона вже стояла коло мого крісла й дивилась на мене зеленими очима:

— Містере Сергіусе, чи була б ваша ласка дати мені ваш паспорт і всі гроші, які маєте при собі?

— Гроші? — приголомшено запитав я. — Україн незвична вимога!

— Містере Сергіусе, це наказ. Річ очевидна, я дам квитанцію і гроші повернуть вам, коли долетимо.

— Я не розумію причини цього нечуваного розпорядження, — сказав я вкрай невдоволеним тоном. — Ця норма абсурдна, навіть сказав би, неприйнятна!

— Послухайте, *brother*, — сказав англійською мовою, але із сильним американським акцентом, якийсь пасажир, — ви тут не сперечайтесь! Ви й так уже досить затримали нас. Скиньте свою грошву стюардесі, та й по всьому!

Я вдаю, ніби не чую того брутального втручання, але не можу цілковито нехтувати несхвальних поглядів інших пасажирів та засмучених і терплячих очей стюардеси. Я дістаю з кишені гаманець і ретельно рахую гроші.

— Було б, мабуть, простіше дати мені гаманець, — мовила стюардеса.

— Як хочете, — буркнув я. — Може, вам треба віддати ще й дорожні чеки?

— Якраз я й мала просити про це.

Стюардеса пішла, забравши все. Я проводжав її очима з певною збентеженістю. Почувався пограбованим: я не мав посвідчення особи, не мав грошей і навіть не був певен, що мої обидві валізи таки лежать у багажному відділі літака.

Тільки-но стюардеса крутнулася на підборах і я вже не відчував впливу її погляду, я збагнув, що вона не дала мені квитанції. Я нагадав їй. Украй ввічливим тоном вимагав квитанцію. Стюардеса скорилася:

— Ось, містере Сергіусе, — подала вона квитанцію, по-блажливо всміхаючись.

Коли я вже тримав той папірець у руці, вона легенько вдарила мене тильним боком долоні по щоці, то був наполовину ляпас, наполовину пестоці. Але ця фамільярність, аж ніяк не принизивши мене, сподобалася мені.

Можливо, через цю сцену, а можливо, тому, що інших пасажирів дивував мій зовнішній вигляд, вони стали зглядатися на мене. Я помітив, що з огляду на незвичайне розміщення крісел дивитися їм дуже легко. Адже крісла і справді не стояли рядами одні за одними, як звичайно в літаках, а були розставлені по колу, наче в почекальні. Єдина відмінність полягала в тому, що були прикручені до підлоги і мали пояс безпеки.

Я був мов точка прицілювання для того кола й бентежився щоразу, коли до мене пильно придивлялися.

Не знаю, чи люди усвідомлюють, як страхітливо бути бридким. Від хвилини, коли я прокидаюсь уранці й голюся перед дзеркалом, до хвилини, коли лягаю і чищу зуби, я й на секунду не забуваю, що, починаючи від носа, нижня частина мого обличчя надає мені прикрої схожості з мавпою. А втім, коли я забуваю про це, погляди моїх сучасників щомиті ревно прагнуть нагадати мені. Ох, їм навіть не варто розтуляти вуст! Хоч де б я був, тільки-но зайду до якоїсь кімнати, людям досить повернути до мене очі: я одразу *чую*, що вони думають.

Я хотів би зірвати зі себе своє обличчя, немов стару шкіру, й віджбурнути його геть. Воно породжує в мене нестерпне чуття несправедливості. Усе, чим я є, усе, що роблю, усе, чого досяг, — у царині спорту, успіху в суспільстві та у вивченні мов — не має ніякого значення. Один погляд на мої вуста й підборіддя — і мене знецінюють. Люди, які дивляться на мене, не зважають на те, що тваринний і хтивий

вигляд моєї фізіономії насправді спростований людяністю, яку можна прочитати в моїх очах. Вони прикипають очима до потворності в нижній частині мого обличчя і формують безапеляційний присуд.

Як уже казав, я чую їхні думки. Тільки-но з'явлюся де-небудь, то чую, як вони вигукують у душі: «Таж це орангутанг!». І я відчуваю, що одразу стаю посміховиськом.

Іронія полягає в тому, що будучи таким бридким, я водночас дуже чутливий до людської краси. Я в захваті від гарненької дівчини, від милої дитини. Але, щоб не злякати, не смію підходити до дітей. І лиш украй рідко підступаю до жінок. Проте помічаю, що тварини, яких дуже люблю, анітрохи не бояться мене і швидко приручаються. Та і я почувуюся з ними невимушено. Бо не бачу нічого принизливого в їхніх очах. Тільки приязнь — прошену, отриману і дану. Ох, яким був би гарний світ і яким щасливим я почувався б, якби люди могли мати очі коней!

Я сам удаюся до тяжкого зусилля, підіймаю повіки і собі оглядаю моїх глядачів. З лицемірством, властивим людям, яких ви застукали на тому, що вони пильно дивляться на вас, усі одразу відвертають очі й прибирають байдужого вигляду, і то тим швидше, що моя пика лякає їх. Не те що мої очі люті, навпаки. Але контекст занепащає їх і надає загрозливого вигляду.

Однак після всього, що решта пасажирів думали про мене і що я добре чув, я вже не збираюся бентежитись. Тож невимушено оглядаю їх одного за одним, а оскільки вони сидять по колу, то зліва направо.

Стюардеса займає крісло, найближче до *exit*. Вона зняла пілотку, граційним жестом пригладила золоті коси, поглядаючи на довірених їй пасажирів аж ніяк не скептичними очима.

Праворуч від неї сидить жінка з білявими косами, розкішна й добре збудована, в чудовій зеленій сукні з чорними візерунками і не дуже скромними прикрасами; поряд із нею — самотня дівчина, далі — вродливий італієць; милий гомосексуаліст німецької національності, дві вишукані дами, що подорожують разом, думаю, вдови, одна

американка, друга французенка, і французенка, попри свою вишуканість, видається трохи суворою Адже вона не відвертається, зустрівшись із моїми очима. Навпаки, вбирає мій погляд, наче їй не була б прикрою думка, що її згвалтує в якомусь закутку джунглів волохатий мавпій.

І, нарешті, останньою в тому півколі сидить ще одна дама, чие обличчя — симфонія жовтої барви. Вона одразу видалася мені такою антипатичною, що я радів, що ми відокремлені центральним проходом, який вів до економ-класу.

З мого боку, тобто у правому півколі, сидять чоловіки: американець, троє французів, я, британський громадянин, принаймні я став ним, бо ж народився в Києві від матері-німкені і батька-українця; якийсь вульгарний чолов'яга, що читає грецьку газету; і, нарешті, індійська пара, єдині люди, що не розглядали мене, коли я зайшов до літака. Насправді вони ні на кого не дивляться, не розтуляють вуст і сидять нерухомо, мов статуї. Чоловік і жінка, обоє дуже гарні. Якщо слово «породистий» має сенс, його слід ужити, характеризуючи їх.

Видовище, яке становили для мене мої супутники, відвернуло мою увагу, але не розвіяло неспокою. Я ненастанно думаю про свої валізи. Я, аж серце щемить, знову бачу, як вони зникають у ліфті. Я гірко шкодую, що дав одурити себе стюардесі, тоді як був певен, що на нижньому рівні в багажному відділі немає жодного працівника.

Я так зосередився на своїх думках, що не відчув, як злетів літак. Збагнув тільки тоді, коли побачив, як решта пасажирів розстегнули пояси безпеки. Ми в повітрі. Можливо, вже досягли висоти нашого транспортного коридору. Хай там як, про це свідчить поведінка пасажирів. Вони ворушаться, п'ють воду, щось шукають у ручному багажі, розгортають газети. Чоловіки послаблюють вузли на краватках, огрядні розстібають кілька гудзиків на сорочках, жінки поправляють коси.

Серед тієї заспокійливої метушні мене вразила одна аномалія. Я не чую двигунів, або, щоб бути точнішим, чую їх ледве-ледве. Зосередивши увагу, я справді чую тихе, дуже тихе хурчання, немов холодильника, який починає

працювати. Я запитував себе, чи тиск повітря не вдавив мої барабанні перетинки, і вставив мізинець у праве вухо.

Хоч яким непомітним був мій жест, він не уник уваги моєї сусідки ліворуч, вона кинула на мене такий нищівний зневажливий погляд, що я одразу прибрав палець і засунув винну руку в кишеню. Річ очевидна, коли сидіти по колу — самі переваги.

За кілька секунд я вже пошкодував, що спасував так швидко, і вирішив сам нещадно розглядати Горгону, яка недавно прагнула обернути мене в камінь. На жаль, вона вже не бачить мене, а махаючи рукою, намагається привернути увагу стюардеси.

Зовнішній вигляд тієї жінки не подобається мені, це найменше, що я можу сказати. Їй десь років сорок-п'ятдесят, але зрілість висушила й зачерствила її замість надати вигинів. Річ очевидна, в цьому аспекті все скінчено. Скелет. Вона в зручному сірому твідовому костюмі, не здатному пом'якшити контури її тіла. Ріденькі коси непевної барви зачесані назад від низького, але впертого чола. Випнуті виліці, що надають їй, не знаю чому, жорстокого вигляду. Жовта шкіра обличчя, бурі від нікотину зуби. І серед усієї тієї жовтавості світяться великі сині очі, що, мабуть, були дуже гарні за часів, коли мадам Мюрзек намагалася завести собі чоловіка, вдовою якого могла вже стати. Адже вона безперечно вдова, в крайньому випадку — розлучена. Я не уявляю собі, як чоловік міг би прожити довше, ніж кілька років, під цим нещадним поглядом.

Стюардеса, певне, не така вразлива, як я, бо не помічає ані поглядів, ані владних жестів мадам Мюрзек — це прізвище тієї Горгони. Мадам Мюрзек, утомившись від зусиль, високим різким голосом вигукує французькою мовою:

— Мадемуазель!

— Мадам? — запитує, нарешті обертаючись, стюардеса і спокійно дивиться на неї.

— Ми тут уже добре годину, — каже мадам Мюрзек, — а командир корабля не привітав нас.